

SZABÓ MIHÁLY

REFORMÁTUS LÉLEKSZÁMCSÖKKENÉS 1997 ÉS 2016 KÖZÖTT

Az Erdélyi Református Egyházkerület adatai alapján

■ Az Erdélyi Református Egyházkerület (EREK) területileg az erdélyi megyéket foglalja magába (Hargita, Kovászna, Brassó, Szeben, Fehér, Maros, Beszterce-Naszód, Kolozs, Hunyad megyék, Zilah megyéből néhány kalotaszegi település); hozzátartoznak a bukaresti, a moldvai, a havasalföldi és a dobrudzsai szórványok is. A református egyházban minden esztendőben regisztrálják az előző év december 31-i lélekszámot, ezeket az adatokat egyházmegyei és egyházkerületi szinten összesítik. Jelen tanulmányban ezeket az adatokat mutatom be, illetve hasonlítom össze a népszámlálási adatokkal. Ezekből az derül ki, hogy 1997. december 31. és 2016. december 31. között 402 964-ről 288 249-re csökkent az EREK lélekszáma. A különbség 114 715 fő. Ami évi átlagban 1,5 százalékos lélekszámcsökkenést jelent.

Ha a fenti adatokat egy átlagos méretű (400 lelkes) egyházközséghez viszonyítjuk, akkor az évi csökkenés 15 egyházközségnyi lelket jelent; ha nagyvárosi egyházközségekhez viszonyítjuk, akkor ez évi három nagyvárosi egyházközségnyi lélekszámcsökkenésre figyelmeztet.

Az alábbi táblázatok adatain megfigyelhető, hogy 1997 és 2006 között magasabb szintet mutatott az évi átlagcsökkenési arány (1,76%); 2006 és 2016 között már csak 1,5%. Ennek alapján kijelenthető, hogy a lélekszámcsökkenés aránya egy keveset lassult az utolsó tíz év átlagát tekintve.

1. táblázat. Az EREK lélekszáma 1997 és 2016 között

Év	Lélekszám	Csökkenés			
		abszolút érték	%	csökkenés évente	% évente
1997	402 964	-114 715	-28,47%	-6 038	-1,50%
2016	288 249				
1997	402 946	- 63 768	-15,82%	-7 085	-1,76%
2006	339 196				
2006	339 196	- 50 947	-15,02%	-5 095	-1,50%
2016	288 249				

Forrás: Az EREK adatai alapján

Hogy a népszámlálás adataihoz lehessen hasonlítani az EREK adatait, 1997–2002, 2002–2011 és 2011–2016 intervallumokba összesítettem azokat, és az alábbi eredményekhez jutottam:

2. táblázat. Az EREK lélekszáma 1997 és 2002, illetve 2011 és 2016 között

Év	Lélekszám	Csökkenés			
		abszolút érték	%	csökkenés évente	% évente
1997	402 496	-26 925	-6,68%	-6 731	-1,67%
2002	376 039				
2002	376 039	-60 734	-16,15%	-6 748	-1,79%
2011	315 305				
2011	315 305	-27 056	-8,58%	-4 509	-1,43%
2016	288 249				

Forrás: Az EREK adatai alapján

Az 1992 és 2002-es népszámlálások között a romániai magyar népességcsökkenés évi átlaga 1,19%. Az EREK lélekszámcsökkenése ebben az időszakban 1,67%, azzal a pontosítással, hogy az 1992 és 1997 közötti évekből nincsenek adataim; így az 1992–2002-es időszak második felére érvényesek csak az EREK adatai. A 2002 és 2011-es népszámlálások között a romániai magyar népességcsökkenés évi átlaga 1,43%. Az Erdélyi Református Egyházkerület ugyanekkor 1,79%. Ebben az időszakban nőtt a népességcsökkenés aránya mind a romániai magyar népesség, mind az EREK viszonylatában.

A 2011–2016 évek EREK-adatai továbbra is lélekszámcsökkenést mutatnak, azonban a csökkenés mértéke nem nőtt tovább, hanem enyhe visszaesés észlelhető. A 2002–2011-es időszak 1,79 százalékos csökkenéséhez képest a 2011–2016-os időszakban visszaesik 1,43%-ra. Az 2013-tól észlelhető lélekszámcsökkenés (-1,43%) még mindig közel évi négyezres lélekszámot jelent. Remélhetőleg ez az átlag stabilizálódik. Amint az alábbi táblázat is mutatja, négy egymást követő évben a csökkenés aránya -1,3% körüli, és enyhe csökkenő trendet mutat: 2016-ban már csak -1,26% volt a csökkenés.

3. táblázat. Az EREK lélekszám-csökkenésének arányszámai 2013–2016 között

	2013	2014	2015	2016
Lélekszámcsökkenés %	-1,33	-1,36	-1,35	-1,26

Forrás: Az EREK adatai alapján

Egyházmegyénként árnyaltabb módon mutatkozik ez a jelenség. Egyértelműen kiviláglik, hogy a többségében magyarok lakta egyházmegyékben a lélekszámcsökkenés aránya az egyházkerületi átlagnál kisebb, míg a szörványvidéki egyházmegyék lélekszámcsökkenés-aránya messze meghaladja az egyházkerületi átlagot.

Az elmúlt 19 év lélekszámcsökkenésének egyházkerületi aránya -28,47%, egy évre osztva -1,5%. Az alábbi táblázat a kerületi átlaghoz viszonyítva rangsorolja az egyházmegyéket. Egy részletkérdést tisztázni kell, ugyanis az első három egyházmegye adatai torzultak a 2012 évi egyházmegyehatárok módosítása következtében. A Kolozsvár-Külső egyházmegyét szinte teljes egészében bekebelezte a Kolozsvári egyházmegye, ezért mutat 58,43 százalékos lélekszám- növekedést 1998-hoz képest. Hasonló a helyzet a Maros-Mezőségi, a Kalotaszegi és a Görgényi egyházmegyék esetében is, csak jóval kisebb mértékű volt az átcsatolt egyházközségek

száma. A Marosi egyházmegye lélekszáma 2012-ben 29,73 százalékkal csökkent az egyházmegyék határmódosítása révén. (A határmódosított egyházmegyéket csillaggal jelöltem.)

A legkisebb évenkénti lélekszámcsökkenés a következő egyházmegyékben volt: Erdővidéki (-0,72%), Sepsi (-0,77%), Kézdi-Orbai (-0,93%), Székelyudvarhelyi (-1,06%) és a Küküllői (-1,40%). Ezek az egyházmegyék Kovászna, Hargita és Maros megyében vannak, a többségükben magyar lakta területeken, településeken. A leginkább csökkenő egyházmegyék: Hunyadi (-3,27%), Brassói (-2,33%), Tordai (-2,11%), Nagyenyedi (-1,96%) és a Dési (-1,61%). Ezek többnyire szórványvidékeken vannak. Különösen szembetűnő ez a Hunyadi Egyházmegye gyors ütemben leépülő és elnéptelenedő bányavárosaiiban.

4. táblázat. Lélekszámcsökkenés egyházmegyék szerint

	1998–2017	1998–2017 évi átlag csökkenés
* Kolozsvári	58,43%	3,08%
* Maros-Mezőségi	5,64%	0,30%
* Kalotaszegi	-4,82%	-0,25%
Erdővidéki	-13,61%	-0,72%
Sepsi	-14,59%	-0,77%
Kézdi-Orbai	-17,65%	-0,93%
Székelyudvarhelyi	-20,22%	-1,06%
* Kolozsvár-Külső	-23,51%	-1,24%
* Görgényi	-24,12%	-1,27%
Küküllői	-26,53%	-1,40%
EREK	-28,47%	-1,50%
Dési	-30,62%	-1,61%
Nagyenyedi	-37,33%	-1,96%
Tordai	-40,09%	-2,11%
Brassói	-44,24%	-2,33%
* Marosi	-48,35%	-2,54%
Hunyadi	-62,22%	-3,27%

Forrás: Az EREK adatai alapján (* = 2012-ben határmódosított egyházmegye)

A fenti táblázat adatai tisztán mutatják, hogy a Hunyadi egyházmegye lélekszáma az elmúlt 19 év alatt közel kétharmadára csökkent (-62,22%). A Brassói egyházmegye – az Erdélyen kívüli területek szórványai által is (de nemcsak kizáróan miattuk) – sorban a második legnagyobb lélekszámcsökkenést mutató egyházmegye. Néhány év múlva 1998-as lélekszámának a felére fog csökkenni.

Az alábbi táblázatban három részidőszakban és a teljes 19 éves időszakban összesítve található az egyházmegyék lélekszámcsökkenése abszolút lélekszámokban, illetve az illető időszakra számított arányszámokban (%). A 2012-ben néhány

egyházmege területén végzett határmódosítás okán keletkezett legnagyobb lélekszámváltozás három egyházmege esetében észlelhető. A legnagyobb lélekszámcsökkenés a Kolozsvár-Külső egyházmege felszámolásánál (-17.786) és a Marosi egyházmegeénél mérhető (-13.913). Így a Marosi egyházmege lélekszáma a Kolozsvári és Maros-Mezőségi egyházmege lélekszámához hasonló lett. A legnagyobb lélekszám-növekedés a Kolozsvári (15.390) és a Maros-Mezőségi egyházmegeénél (10.543) volt. Kisebb mértékben nőtt a Kalotaszegi (2.650) és a Görgényi egyházmege (1.543) lélekszáma.

5. táblázat. Az EREK lélekszámcsökkenése

Egyházmegek	Lélekszámcsökkenés				Lélekszámcsökkenés %			
	1998–2002	2003–2011	2013–2017	1998–2017	1998–2002	2003–2011	2013–2017	1998–2017
Brassói	-2 297	-5 623	-1 227	-11 896	-8,54%	-24,60%	-7,56%	-44,24%
Dési	-2 268	-4 295	-1 609	-9 757	-7,12%	-14,87%	-6,78%	-30,62%
Erdővidéki	-171	-861	-412	-1 713	-1,36%	-6,97%	-3,65%	-13,61%
Görgényi	-2 529	-2 508	-946	-5 262	-11,59%	-13,29%	-5,41%	-24,12%
Hunyadi	-3 517	-1 642	-777	-7 020	-31,17%	-21,43%	-15,42%	-62,22%
Kalotaszegi	-786	-1 152	-964	-672	-5,64%	-8,88%	-6,77%	-4,82%
Kézdi-Orbai	-601	-1 580	-1 099	-4 473	-2,37%	-6,58%	-5,00%	-17,65%
Kolozsvári	-1 329	-1 651	-1 493	10 444	-7,44%	-10,06%	-5,01%	58,43%
Kolozsvár-Külső	-1 939	-3 824		-24 515	-7,91%	-17,35%		-23,51%
Küküllői	-1 245	-5 635	-1 494	-10 879	-3,04%	-14,43%	-4,72%	-26,53%
Marosi	-4 191	-7 225	-2 082	-28 846	-7,03%	-13,18%	-6,33%	-48,35%
Maros-Mezőségi	-2 054	-4 751	-1 411	1 385	-8,36%	-21,48%	-5,16%	5,64%
Nagyenyedi	-738	-2 986	-1 355	-5 761	-4,78%	-20,63%	-12,29%	-37,33%
Sepsi	-1 030	-3 613	692	-4 434	-3,39%	-12,40%	2,74%	-14,59%
Székelyudvarhely	-775	-4 257	-921	-7 172	-2,18%	-12,45%	-3,15%	-20,22%
Tordai	-1 455	-1 512	-708	-4 144	-14,08%	-17,60%	-10,26%	-40,09%
EREK	-26 925	-53 115	-15 806	-114 715	-6,68%	-14,42%	-5,20%	-28,47%

Forrás: Az EREK adatai alapján.

Átlagban kétszemélyes családokról beszélünk. A hagyományos többgenerációs nagycsaládok eltűnnek. A fiatalok többségét a tanulás, munkalehetőség a városokba, nagyvárosokba kényszeríti. Az idős generációk pedig ragaszkodnak az ősi szülőházhöz, a családi örökséghez. Mindkét generáció a maga értékrendje szerint próbálja élni az életét, és közben egyre inkább magukra maradnak. A fiatal családok a városi rohanó élet időhiányában elszigetelődnek, elidegenednek a rokonoktól, szülőktől, régi hagyományaitól, értékeiktől, és próbálnak a maguk erejéből elérhető jelent és jövőt teremteni családjuk vagy szingli életük számára. A magukra

maradt idős szülők pedig a valamikori nagycsalád megüresedett otthonában, az egyre növekvő magány csendjében számlálják a múltó esztendőket.

Az évi lelkészi jelentések négy típus szerint rögzítik a családokat: a) egyező vallású család (mindkét házastárs református), b) vegyes vallású család (csak az egyik házastárs református), c) özvegy és egyedül álló (30 évet betöltött és d) nem házas. Az egyház logikája szerint kiemelten fontos a jövőre nézve, hogy minél több református család alkossa a gyülekezeteket, mert az utódok biztosan (nagy eséllyel) református egyháztagok lesznek. A vegyes vallású házasságokból már kisebb eséllyel lesznek a gyerekek valamennyien reformátusok. A magyarok vidékeken a vegyes házasság csak felekezeti különbséget jelent, szórványvidékeken viszont kérdést is az utódok tekintetében. Többek között ezért olyan gyors a lélekszámcsökkenés a szórványvidékeken, mert az amúgy is kevés lélekszámú magyarság egy része asszimilálódik, és az utódok könnyen elveszítik magyar identitásukat, a vallási identitásukról nem is beszélve.

2008-ban a családok 48,45 százaléka egyező vallású volt. 2008-tól folyamatosan csökken ez az érték, és 2016-ban már csak 44,86% volt egyező vallású család, arányuk közel 4 százalékot csökkent nyolc év alatt.

A vegyes vallású családok aránya a 2008-as 22,05 százalékról 2016-ra 23,54 százalékra nő folyamatosan. Sajnos nincs arról külön adatunk, hogy a vegyes házasságok milyen arányban csak vallásilag vagy vallásilag és nemzetiségileg is vegyesek.

Az özvegyek aránya nem mutat jelentősebb változást, átlagban 21% körüli az özvegyek aránya 2008 és 2018 között. Ez a népesség korstruktúrájának a függvénye.

Ezzel szemben az egyedülállók – azaz a harminc évet betöltöttek és nem házasok – aránya folyamatosan növekedést mutat. 2008-ban az egyedülállók aránya 8,19% volt, de 2016-ban már 10,96%. Ez azt jelenti, hogy ez az arány nyolc év alatt egyharmaddal nőtt. Ilyen egyik családtípusnál sem mérhető. Az egyedülállók arányának növekedése teljesen egybeesik a harmincas évekre kitolt házasságkötések, huzamos ideig élettársi kapcsolatban élő és csak jóval később hivatalosan is házasságot kötő, vagy egyáltalán házasságot nem kötő, szingli trendekkel. Ne feledkezzünk meg az elváltakról sem, mert számuk egyre nő.

Az évi lelkészi jelentések rögzítik a megkötött házasságok számát, illetve azt is, hogy az illető házasság egyező vallásúak vagy különböző vallásúak között kötött. 2008-ban csak 1,6 százalékkal volt több a két református fél között kötött házasságok aránya a más vallású féllal kötött házasságokénál. 2009-ben ez az arány megugrik az egyező vallású házasságkötések javára (54%), de az évek múltával megint kezd apadni a különbség, 2016-ra már 51,56 százalékra esik vissza az egyező házasságkötések aránya.

A családtípusok kapcsán említettem, hogy a vegyes (nem egyező vallású) családok az egyház tagságának újratermelése logikájából nézve jelentenek/ jelenthetnek kockázatot, ugyanis a vegyes vallású (magyar) családok gyermekei kevesebb valószínűséggel lesznek mind reformátusok, ha pedig nemzetiségileg is vegyes (román) a család, akkor nagy valószínűséggel a gyermekek anyanyelvileg már románok lesznek – és szinte teljes biztosan nem reformátusok. Ezért nem csak egyszerűen egy „számbáború” ezen adatok rögzítése és összesítése, hanem komoly jelzői a jelen helyzetünknek és figyelmeztető táblák a jövő évtizedekre nézve.

Jelen erdélyi magyar társadalmunkban vannak tények, amiket meg kell látnunk, és tisztán kell látnunk ahhoz, hogy egy valós helyzetképünk legyen jelenünkről, és a tiszta jelen képéből kiindulva reális jövőbeli célokat tudjunk megjeleníteni magunk és utódaink számára. Egyik ilyen égető tény az erdélyi (romániai) magyar népesség lélekszámcsökkenése. Ennek a népességcsökkenésnek egy szelete az erdélyi reformátusok lélekszámcsökkenése (fogyása), amit több szemszögből körüljártunk. Láttuk a mértékét egyházkerületi szinten, árnyaltuk a jelenségeket az egyes egyházmegyék területein. Világossá vált, hogy a szórványvidékeken roha-

mosan felgyorsulnak a folyamatok. Ahol a vegyes házasságok, a vegyes családok teret nyernek, ott nagy valószínűséggel az asszimiláció előbb-utóbb felőrli a magyar református házastárs hitét, anyanyelvét, gyermeke magyarságának, reformátusságának csíráját. De ugyanilyen rohamos fogyást eredményez(het) az egyre inkább teret hódító egyedülálló, szingli életmód, a csak párkapcsolat(ok)ban eltöltött húszas, harmincas évek kényelmes élete, ami után már túl késő és kockázatos a gyerekvállalás, és így el is hagyható mind a gyermekvállalás, mind a párkapcsolati társ.

Az Egyiptomból kiszabadított szolga népnek negyven év kellett, amíg megtanult szabadon élni. Nekünk már 28 évünk eltelt, ideje szabadon vállalni az életet, a jövőt, a családot, a gyermekeket, az egymással való közösséget. Ehhez még csak egy valami hiányzik: az Istenbe vetett hit. A hit, ami készé tesz bennünket tovább látni a saját önzésünkön, a csak magunknak való életünkön és képessé tesz bennünket közösségként, népként érezni, hinni és cselekedni a jövőért.

